

Prekarizace novinářské práce: přehled literatury k tématu

Martin Honc

Institut komunikačních studií a žurnalistiky (IKSŽ), Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika

Abstrakt: Novinářská práce ovlivňuje způsoby, jakými lidé chápou svět. Pracovníci v mediálním průmyslu se významně podílejí na interpretaci sociální reality, a hrají tak zásadní úlohu při utváření kolektivní paměti. Jejich pozice se ale v posledních několika letech oslabuje, žurnalistika je v krizi a stále více se prohlubuje prekarizace novinářské práce. Studií zkoumajících tento fenomén sice přibývá, odborná literatura je ale v této oblasti relativně nejednotná. Tento článek má proto za úkol provést detailní přehled vybraného vzorku vědeckých prací na téma prekarizace novinářské práce v zásadních společenskovědních časopisech publikovaných v letech 2014 až 2024, aby poskytl komplexní pohled na literaturu a různé teoretické přístupy ve zkoumání prekarizace práce v mediálním průmyslu. Tento článek rozpracovává koncept novinářské prekarizace, včetně detailní definice tohoto fenoménu a současných teoretických přístupů zkoumajících pracovní zkušenosti novinářů. Přehled literatury ukazuje, že prekarizace je velmi široký pojem, který je možné nahlížet prostřednictvím různých teoretických rámců a vědeckých disciplín. Článek si klade za cíl také obohatit budoucí studie týkající se prekarizace práce v médiích tím, že poskytne dostatečný teoretický rámec k pochopení toho, jaké panují pracovní podmínky v současných médiích.

Klíčová slova: média, novináři, prekarizace, novinářská autonomie, prekarizace práce, prekarizace novinářů, mediální průmyslu, novinářská práce

Precarization of journalistic work: a review of the literature on the topic

Abstract: Journalism influences the ways in which people understand the world. Workers in the media industry play an important role in the interpretation of social reality and thus play a crucial role in shaping collective memory. However, their position has been weakening over the last few years, with journalism in crisis and the precarisation of journalistic work becoming more pronounced. While studies examining this phenomenon are increasing, the literature is relatively inconsistent in this area. This article therefore aims to conduct a detailed review of a sample of scholarly papers on the precarization of journalism work in major social science journals published between 2014 and 2024 to provide a comprehensive view of the literature and different theoretical approaches in examining the precarization of work in the media industry. This article elaborates on the concept of journalistic precarization, including a detailed definition of the phenomenon and current theoretical approaches examining the work experiences of journalists. The literature review shows that precarization is a very broad concept that can be viewed through different theoretical frameworks and scholarly disciplines. The paper also aims to enrich future studies on the precarization of work in the media by providing a sufficient theoretical framework to understand what working conditions prevail in contemporary media.

Keywords: media, journalists, precarization, journalistic autonomy, precarization of work, precarization of journalists, media industry, journalistic work

Mediální organizace a novináři působí v komplexním a dynamickém prostředí, které se vyznačuje stále různorodější povahou práce (Lowe 2016). Jak zdůrazňují přední společenskovědní vědci (Deuze, 2007; Hesmondhalgh, Baker, 2013; Gollmitzer, 2014), mediální práce je v tomto kontextu jedinečná, charakterizovaná širokou škálou různých profesních dovedností, jejichž cílem je přispět k úspěchu mediálních produktů na mediálním trhu. To se vzhledem k digitalizaci a deprofesionalizaci žurnalistiky nevztahuje jen na novinářské činnosti – současní novináři se musí častěji podřízovat nejrůznějším technologickým trendům (Malmelin, Villi, 2017). Vzhledem k tomu, že způsoby, jakými lidé rozumí světu, do značné míry závisí na mediálním obsahu (Deuze, 2014), je podstatné zkoumat profesní životy a zkušenosti pracovníků, které tyto obsahy vytvářejí a zprostředkovávají.

Profesní život a zkušenosti novinářů stále více charakterizuje vysoká míra pracovní nejistoty. Žurnalistika patří k oblastem, ve kterých v posledních několika letech došlo k dramatickým změnám. Vývoj mediálního průmyslu po ekonomické krizi v roce 2008 vedl k razantním ekonomickým škrtům, které zapříčinily snížení počtu stálých pracovních míst ve zpravodajství a tisku, nárůst outsourcingu, restrukturalizaci mediálních organizací a celkovou deprofesionalizaci žurnalistiky (Cohen, 2016). Autonomie novinářské práce se oslabila a prekarizace mediálních profesionálů se prohloubila v důsledku zavedení manažerské logiky zdůrazňující flexibilizaci, fragmentaci a individualizaci práce (Volek, Urbániková, 2017). Významné technologické změny jako digitalizace a robotizace po roce 2010 společně s nástupem sociálních sítí urychlily proces komercializace žurnalistiky, která se ocitla pod vlivem ekonomických, politických a technologických tlaků a logiky sociálních médií založené na konektivitě, popularitě, datafikaci, algoritmizaci a programovatelnosti (van Dijck, Poell, 2013; Haim et al., 2021).

Nejistá povaha novinářské práce se vlivem těchto dramatických změn podle některých akademiků stala jedním z charakteristických rysů současné žurnalistiky (Cohen, 2016). Ke změně pracovních podmínek novinářů přispěl také významný nárůst krátkodobých smluv a práce na volné noze (Patrick, Elks, 2015). Více novinářů a mediálních profesionálů začalo vytvářet zpravodajské obsahy v atypických a nejistých pracovních podmínkách, například ve zkrácených a částečných úvazcích nebo jako osoby samostatně výdělečně činné placené za jednorázové spolupráce s mediálními redakcemi jako externí redaktori (Deuze, 2007; Gollmitzer, 2014). To koresponduje s trendy na globálním trhu práce, který se vyznačuje poklesem hlavních pracovních poměrů na úkor nárůstu podnikání na volné noze (Deuze, Witschge, 2017). Nejistou situaci v médiích podtrhuje nárůst počtu stážistů od počátku druhé dekády (Salamon, 2015), často neplacených nebo podprůměrně placených, kteří se využívají k nahrazení pracovníků na plný úvazek. Novináři ale nejistotu zažívají v různých fázích své novinářské kariéry nehlédě na pracovní zkušenosti (Ekdale et al., 2015). Existují však rozdíly mezi zaměstnanci a freelancery na volné noze (Gollmitzer, 2014). Nedávné studie ukazují, že i novináři na plný pracovní úvazek mohou být vystaveni pracovním podmínkám, které se vyznačují vysokou mírou nejistoty (Morini et al., 2014; Patrick, Elks, 2015).

Dosavadní výzkum prekarizace práce v žurnalistice se menší míře se věnuje tomu, jak novináři tyto podmínky skutečně vnímají. Některé nové studie se proto zabývají tím, jaké determinanty ovlivňují vnímání míry pracovní nejistoty. Soubor studií zaměřený na pracovní zkušenosti novinářů, které se v akademickém výzkumu objevují především po roce 2010, ukazuje, že někteří novináři, bez ohledu na délku a charakter pracovní zkušenosti nebo pozici či status, se cítí jako prekarizovaní a jiní nikoliv. Současné studie přichází s novými faktory, které určují míru pracovní „jistoty“ a „nejistoty“, která pak může vést k „silnějšímu“ nebo „slabšímu“ vnímání pracovní prekarity (Rick, Hanitzsch, 2023). Přestože odborných studií na tato témata výrazně přibývá, literatura je nejednotná, chybí systémově orientovaný přístup, který by nejrůznější empirické studie zastřešil (Omidi et al., 2022). Následující text se proto prostřednictvím systematického přehledu odborné literatury pokusí osvětlit problematiku

prekarizace práce novinářů včetně komplikované definice tohoto termínu a porozumět tak povaze současné prekarizované práce komplexním způsobem. Předkládaná studie bude zkoumat nové i starší teoretické přístupy, faktory ovlivňující prekarizaci novinářské práce a studie mapující subjektivní zkušenosti novinářů na základě současného akademického výzkumu. Z tohoto důvodu je článek strukturován tak, že nejprve prodiskutuje teoretické pozadí včetně definice termínu prekarizace, aby bylo možné lépe pochopit některé základní studie a přístupy v oblasti studia mediální práce. Dále bude specifikována výzkumná metoda a materiály, které byly v rámci studie použity. Poté proběhne diskuze výsledků z vybraného výzkumného vzorku, které budou zařazeny do několika dílčích témat. Studii uzavírá shrnující kapitola, která bude obohacena o poznámky pro budoucí výzkum v této stále důležitější společenskovědní oblasti.

1 Prekarizace práce: definice a teorie

Novináři v posledních letech pracují v nejistých pracovních podmínkách (Cohen, 2016). Někteří akademikové dokonce hovoří o všudypřítomné nejistotě v žurnalistice, která se poslední dekádu nachází v krizi a kterou pandemie covidu-19 jen prohloubila (Dawson et al. 2021). Všudypřítomné jsou v mediálně-vědních studiích také pojmy „prekarita“ (anglicky: precarity, pozn. autora) a prekarizace práce. Jsou to termíny ze sociologie práce, jejichž samotná definice je problematická, protože každé zaměstnání je nejisté, pokud je hodnoceno jako nejisté ve vztahu k jiným formám zaměstnání (Kraemer, 2008).

1.1 Definice prekarizace a precarity

Definovat prekarizaci a skupinu prekarizovaných pracovníků je složité. Existují však charakteristiky, které musí takto označovaná práce splňovat. Hlavní z nich je takzvaná precarita, stav charakterizovaný nejistotou, nestabilitou a zranitelností, neboli určitá míra nejistoty práce ve vztahu k trvání zaměstnaneckého poměru, nízkého příjmu nebo nedostatečné ochrany zaměstnaneckých práv (Standing, 2011). Prekarizovaná práce není novým fenoménem, relativně novým sociálním jevem je ale rozšíření prekarizace do vysoce kvalifikovaných profesí, jako jsou novináři. V případě prekarizace práce se v odborné literatuře uvádí následující charakteristiky: příliš nízký příjem na to, aby se pracovník uživil, nedostatečné sociální zabezpečení, nestabilita zaměstnání a chybějící zaměstnanecké pojištění (Keller, Seifert, 2013).

Může se zdát, že prekarizace práce souvisí s aktuální ekonomickou situací daného pracovníka. Je ale důležité ji chápat jako vztahovou kategorii, která závisí na definici sociálních norem vztahujících se k práci (Brinkmann et al., 2006; Kraemer, 2008). Precaritu je tak možné vnímat jako míru odchýlení se od společensky uznávaného standardu práce (Brinkmann et al., 2006). Prekarizace je v konečném důsledku pracovníky vnímaná míra nejistoty práce, která se odchyluje od standardního modelu práce založeném na zaměstnání na dobu neurčitou, na plný úvazek a se sociálním zabezpečením (Hinterseer, 2013). Práce, která tyto kritéria nesplňuje, je atypická, časově omezená, neodpovídá tak typickému modelu zaměstnání, charakterizují ji krátkodobé smlouvy, práce na zakázku, a především práce na volné noze (Walters et al., 2006).

1.2 Prekarizované a atypické zaměstnání

S ohledem na tato kritéria podle některých autorů převládá názor, že se atypické zaměstnání v žurnalistice stalo typickým a vytvořilo novou sociální normu (Örnebring, 2018), a precarita se tak stala strukturální podmínkou novinářského života (Deuze et al., 2020). Definice prekarizovaného zaměstnání se proto může zdát jako totožná s definicí atypického zaměstnání (Brinkmann et al., 2006). Je podstatné tyto formy zaměstnání odlišovat, protože

atypická práce nemusí být nutně prekérní, i když má vysoký potenciál prekérnosti práce, stejně tak standardní novinářské zaměstnání na plný úvazek může vykazovat určité prvky prekarity (Keller, Seifert, 2013).

Mezi prekarizované některé studie řadí i přepracované, psychicky vyhořelé novináře, pracující ve vysoce stresových podmínkách (Mathisen, 2017), novináře a novinářky, kteří jsou vystavováni obtěžování a šikaně ze strany kolegů nebo diskutujících na sociálních sítích (Matthews, Onyemaobi, 2020), novináře na volné noze, kteří jsou z akutních ekonomických důvodů nuceni si přivydělávat v oblasti public relations nebo ty, kteří mají z různých důvodů nedostatek příležitostí k dalšímu vzdělávání v oboru (Patrick, Elks, 2015).

1.3 Teoretické přístupy

Prekarizace novinářské profese se v konečném důsledku ukazuje jako důležitý společenskovední koncept s interdisciplinárním přesahem, se kterým současný akademický výzkum pracuje z různých úhlů pohledu. Vzhledem ke změnám v oblasti žurnalistiky v posledních 15 letech se jedná o poměrně nový dynamický společenský fenomén, u něhož se teorie teprve ustanovuje – v některých evropských zemích, jako je Česká republika, je studium prekarizace novinářské práce teprve na začátku. Existuje však několik konceptů, prostřednictvím kterých lze nahlížet témata prekarizace novinářů a mediální práce a vkládat je do aktuálního společenského kontextu. Odborná studie (Omidí et al., 2022) zaměřená na výzkum literatury k tématu mediální práce přichází se třemi teoretickými koncepty, které se zároveň věnují i prekarizaci – 1) Deuze (2007), 2) Hesmondhalgh a Baker (2013), 3) Malmelin a Villi (2017).

Zásadním mezníkem ve studiu prekarizované mediální práce je kniha *Media Work* (Deuze, 2007), ve které autor jako jeden z prvních společenských vědců systematicky zkoumal subjektivní zkušenosti pracovníků médií v různých profesích. Deuze (2007) tvrdí, že novinářská práce se posouvá k modelu individualizovaných smluv a pracovní podmínky novinářů se tak zhoršují. Podle Deuzeho mediální pracovníci čelí nejisté a stresující situaci a musí se neustále vyrovnávat rychle se měnícímu prostředí, jsou přepracovaní, a navíc musí být flexibilní a přizpůsobovat se novým technologiím, aby v silně konkurenčním žurnalistickém prostředí, které je vystaveno silným ekonomickým tlakům, uspěli. Deuze (2007) ukázal, že práce v médiích je závislá na několika faktorech, jako jsou technologie, trh, regulace a politická či legislativní opatření. Jeho výzkum, který vychází ze sociologie práce, posloužil jako základ pro empirický výzkum v oblasti prekarizace novinářské práce, na který navázalo několik dalších akademických studií, které se zaměřovaly na mapování subjektivních zkušeností novinářů (Gollmitzer, 2014; Patrick, Elks, 2015; Cohen, 2016; Örnebring, 2018; Nörback, 2021; Gollmitzer, 2023).

S konceptem prekarizace pracuje i kniha *Creative Labour* autorů Hesmondhalgha a Bakera (2013), kteří se podobně jako Malmelin a Villi (2017) zaměřují na ekonomické faktory novinářské práce. Ty jsou zásadní pro pochopení jejich navrhovaného modelu mediální práce, ve kterém se pracovníci ocitají pod ekonomickými tlaky, zatímco se snaží udržet profesní autonomii. Podle jejich konceptu neustále oscilují mezi pracovní optimismem a frustrací ze svého profesního života. Autonomie, angažovanost, seberealizace a rovnováha mezi pracovním a soukromým životem patří mezi základní charakteristiky dobré mediální práce. Špatnou či prekarizovanou mediální práci pak charakterizuje nuda, izolace, přepracovanost a nestabilita.

Deuzeho výzkum rozpracovali také autoři Malmelin a Villi (2017), kteří se zaměřují na vznikající mediální práci a zkoumají, jak se proměňuje role mediálních pracovníků a manažerů v důsledku dominantní role digitálních platforem v mediálním průmyslu. V současném mediálním prostředí jsou pracovníci médií nuceni zlepšit své schopnosti multitaskingu, přizpůsobit se komerčním tlakům a participovat s publikem na sociálních sítích a podstupovat

tak tzv. neplacenou práci. Autoři tohoto konceptu tvrdí, že mediální práci je nutné chápat jako součást hodnotové sítě aktérů, kterou tvoří internetové publikum, mediální organizace a dodavatelé obsahu, kteří jsou v úzké spolupráci s ostatními pracovníky v médiích. Tento přístup se kromě precarizace práce zaměřuje také na oslabování profesní autonomie v důsledku silícího vlivu internetových platforem na současnou žurnalistiku. Ta je v konečném důsledku vnímána jako síťová praxe zahrnující celou řadu aktérů a akterek.

2 Metodologie a výzkumný vzorek

Výzkumná otázka, která vychází z přehledu odborné literatury na téma precarizace novinářů a mediální práce, zní:

VO: Jaké jsou hlavní charakteristiky precarizované práce v mediálním průmyslu?

Aby bylo možné zhodnotit současný stav všech teoretických a empirických poznatků na téma precarizace práce v médiích, byla jako metoda výzkumu vybrána metoda systematického přehledu literatury (z anglického: Systematic Literature Review – SLR, pozn. autora), konkrétní její třístupňový model zahrnující: plánování, provádění a vyhodnocování přehledu literatury (Tranfield et al., 2003). SLR je cenná metoda k dosažení současného poznání určitého tématu, která obohacuje budoucí výzkum tím, že upozorňuje na mezery a naopak zdůrazňuje silné stránky aktuálních studií pro navazující výzkum (Paul et al., 2021).

2.1 Výzkumný vzorek

Základním bodem předkládané studie je koncept precarizace mediální práce a novinářských pracovních zkušeností zachycených v současném akademickém výzkumu. K identifikaci nových i starších publikovaných článků pro tuto analýzu byly použity vědecké databáze – Google Scholar a databáze vědeckých článků UKAŽ Univerzity Karlovy. Pro posílení vzorku vyhledávání související literatury probíhalo také ve vědeckých vydavatelstvích zaměřených na mediální studia a obor Journalism Studies, jako je Wiley, Sage a Taylor & Francis. Vyhledávání výběrového vzorku probíhalo na základě zadání klíčových slov „precarizace novinářů“, „novinářská precarizace“, „precarizace v médiích“, „novináři a precarita“, „precarita v médiích“. Vzhledem k tomu, že dosud (k září 2025, pozn. autora) neexistují žádné studie na témata precarizace práce v češtině a ve slovenštině, vyhledávání probíhalo v angličtině a uvedená klíčová slova byla zadávána v anglickém jazyce.

2.2 Kritéria výběru vzorku

Definice precarizace práce je široká, proto bylo během procesu rešeršování náročné vybrat relevantní studie. Pro účely této práce bylo důležité omezit rozsah studií a stanovit si kritéria, aby byly vyloučeny články, které se primárně nezabývají tématy novinářské precarizace. Z toho důvodu byly pro účely studie brány jako relevantní pouze ty, které se zaměřovaly na precarizovanou povahu mediální práce nebo byly v souladu s teoretickými přístupy, které byly uvedeny v předchozí kapitole. Rešerše literatury probíhala skrze zadávání vybraných klíčových slov do vědeckých databází a následného monitorování abstraktů – na základě tohoto kroku výsledný vzorek čítal 84 odborných článků. V dalším kroku byly vyřazeny všechny příspěvky z konferencí, kapitoly v knihách, komentáře, recenze knih a další práce, které neobsahovaly metodologickou část. Díky tomu bylo vyřazeno dalších 52 článků. Dále byly vyloučeny studie, které se lišily od výzkumného cíle předkládané studie nebo jinak

pracovaly s definicí prekarizace práce. Po kompletní rešerši literatury bylo k analýze nakonec vybráno 21 recenzovaných článků v letech 2014-2024.

2.3 Analýza dat

K analýze dat byla využita metoda tematické obsahové analýzy, která se zaměřovala na identifikaci hlavních vzorců, rámců a dimenzí (Sedláková, 2014; Mišovič, 2019), které se vztahují k tématu prekarizace mediální práce. Analýza dat byla rozdělena do tří částí. V první fázi byl sestaven poznámkový aparát, do kterého byly uvedeny poznámky z rešerše. V druhé části proběhla identifikace vybraných sémantických kódů – vzorců – a dalších prvků, které vybrané materiály obsahovaly. Ve třetí fázi došlo k propojování vztahů mezi vybranými sémantickými kódy, na základě kterých byly odhaleny rámce a dimenze v oblasti prekarizace práce a také vzájemné vztahy mezi nimi. Na základě tematické analýzy byly zkoumané materiály uspořádány do následujících kategorií: 1) Teoretické modely prekarizace, 2) Profesní zkušenosti a subjektivní prekarita, 3) Sociální nerovnosti a gender, 4) Rezistence a odbory.

Tabulka č. 1: Výzkumný vzorek vybraných studií.

Zdroj: vlastní výzkum.

Kategorie	Studie (chronologicky)	N = 21
Teoretické modely prekarizace	Mathisen (2017); Deuze, Witschge (2017); Matthews, Onyemaobi (2020); Rick, Hanitzsch (2023)	4
Profesní zkušenosti a subjektivní prekarita	Gollmitzer (2014); Morini et al. (2014); Patrick, Elks (2015); Örnebring (2018); Hayes, Silke (2019); Cohen et al. (2019); Badran, Smets (2021); Marín-Sanchiz (2021); Čehovin Zajc, Kovačič (2021); Lukan, Čehovin Zajc (2022); Rick, Hanitzsch (2023)	11
Sociální nerovnosti a gender	Middleweek (2022); Guo, Fang (2022); Rick (2024); Gollmitzer (2024)	4
Rezistence a odbory	Salamon (2015); Nörback (2021)	2

3 Diskuze výsledků

Než bude provedena diskuze výsledků o jednotlivých tématech, které byly uspořádány na základě tematické analýzy, tato studie uvede několik bibliometrických informací, které mohou budoucím výzkumům posloužit jako potenciální zdroje a také osvětlit, kteří autoři se věnují tématu prekarizace novinářské práce a v jakém zahraničním kontextu.

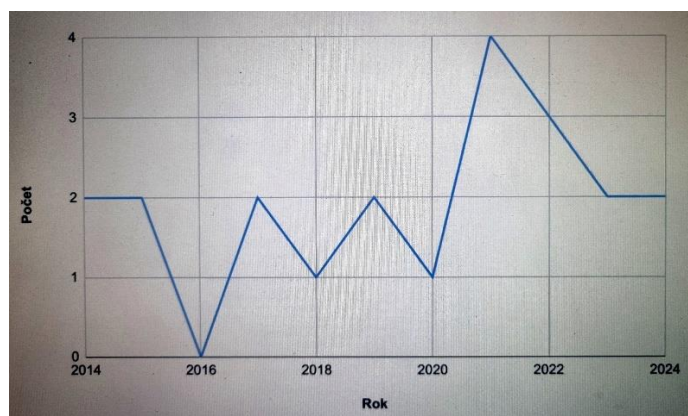
Tabulka č. 2: Distribuce zkoumaných publikací podle země původu autora/autorů studie.

Zdroj: vlastní výzkum.

Země	N	%
Německo	5	23,8
Velká Británie	2	9,5
Kanada	2	9,5
Austrálie	2	9,5
Švédsko	2	9,5
Slovinsko	2	9,5
Španělsko	1	4,8
Nizozemí	1	4,8
Čína	1	4,8
Irsko	1	4,8
Francie	1	4,8
Norsko	1	4,8

Jak je možné vidět z tabulky číslo 2, nejvíce recenzovaných prací pochází z Německa ($n = 5$), anglicky mluvících zemí globálního Severu (Velká Británie, Kanada, Austrálie, Irsko, dohromady $n = 7$) a Skandinávie (Norsko, Švédsko, dohromady $n = 2$). Jediná studie, která nepochází ze zemí globálního Severu, je Čína ($n = 1$), i když tematicky se problematice novinářů v globálním Jihu věnují některé výzkumy z Velké Británie (Matthews, Onyemaobi 2020; Badran, Smets, 2021). Za vysokým počtem studií na téma prekarizace novinářské práce v Německu stojí zejména systematická práce autorky Mirjam Gollmitzer, která se tomuto tématu v akademickém prostředí věnuje už přes deset let a na kterou odkazují i ostatní německé studie (např. Rick, Hanitzsch 2023; Rick 2024), ale také skandinávské výzkumy (Nörback, 2021).

Graf č. 1: Chronologický vývoj publikací na téma prekarizace práce v mediálním průmyslu
zdroj: vlastní výzkum

Graf číslo 1 chronologicky ukazuje, jak ve vybraném časovém horizontu od roku 2014 do roku 2024 rostl výzkum v oblasti prekarizace práce v mediálním průmyslu. I přesto, že je výzkumný vzorek relativně nízký, je možné vysledovat rostoucí nárůst o tuto oblast výzkumu, a to zejména od roku 2020 ($n = 10$, od 2020 do 2024). V roce 2020 došlo k celosvětové pandemii covidu a u mnoha pracovníků došlo vlivem karanténních opatření a omezení práce k prohloubení prekarizované pozice. Akademický výzkum se tak logicky začal věnovat více problematice freelancerů v období pandemie (viz studie Rick, Hanitzsch, 2023), zároveň také došlo k masivnímu rozvoji umělé inteligence a v akademické sféře i širší společnosti odstartovaly diskuze ohledně vlivu AI na žurnalistiku (Haim et al., 2021). Vzhledem k těmto fenoménům se může očekávat, že se téma bude stále častěji objevovat ve společenskovědním výzkumu a rozšíří se i do jiných zemí, než jsou uvedeny v tabulce číslo 2.

3.1 Teoretické modely prekarizace

Jak ukazuje odborná literatura (Deuze, 2007; Keller, Seifert, 2013; Hesmondhalgh, Baker 2013), studium novinářské prekarizace je relativně nový a rozvíjející směr. Z toho důvodu se mnoho studií zabývá jak empirickými výzkumy, tak teoretickým modelováním prekarizace novinářské práce. Cílem těchto studií je navázat zejména na Deuzeho práci (2007) a přijít s koncepty, které přinesou kontextuální zkoumání prekarizace mediální práce.

Jedním z těchto výzkumů je norská studie (Mathisen, 2017), která se metodou kvalitativních rozhovorů zaměřuje na freelancery. Ty dělí do dvou kategorií na podnikatele a idealisty podle toho, jak pocítují svou profesní autonomii a nejistotu. Novináři-podnikatelé se zaměřují zejména na sebepropagaci a monetizaci svého mediálního obsahu, zatímco idealisté se cítí více prekarizovaní, nejsou tolik spokojeni se svými příjmy a „obětují“ finanční ohodnocení za etické a profesní hodnoty, kterým věří. Studie ukazuje, že autonomie a prekarita jsou spokojené nádoby a že nejistotu pocítují obě skupiny freelancerů. Idealisté se shodně s podnikateli také domnívají, že budoucnost novinářské práce bude čím dál více individualizovaná a že freelancerů bude v mediálním sektoru přibývat. Autorka studie v závěru zdůrazňuje, že by její model mohl být rozšířen o kategorii tzv. fluidních profesionálů, kteří kombinují práci v žurnalistice s prací v PR (Mathisen, 2017). Ke kontextuálnímu zkoumání novinářské prekarizace přispívá i holandská studie (Deuze, Witschge, 2017), která přináší teoretický model s názvem „Za hranicemi žurnalistiky“, respektive nový přístup k žurnalistice, který poukazuje na trvalou nestabilitu uvnitř mediálního průmyslu. Spíše než o kategorizaci novinářů na základě jejich zkušeností se jedná o novou conceptualizaci novinářské práce, která nemá jasně vymezené hranice ani aktéry. Studii lze chápat jako teoretický bod ve zkoumání zkušeností novinářů a žurnalistiky, jejíž strukturální podmínkou je prekarizace a napětí mezi autonomií a nejistotou (Deuze, Witschge, 2017; Deuze, 2020).

Důležitým příspěvkem do studia novinářské prekarizace je práce Matthewse a Onyeamobiho (2020), která se zaměřila na pracovníky médií v zemích globálního Jihu – konkrétně v Nigérii. Studie přichází s teoretickým modelem nejisté profesionality, kterou udržuje situace mediálních organizací, ve kterých novináři pracují. Prekarizace na úrovni mediálních redakcí tak úzce souvisí s prekarizací samotných novinářů. Ti nemají příležitosti se profesně rozvíjet, jejich zaměstnání je nestabilní, mají nízké platby a jsou pod tlakem veřejnosti – žurnalistika v zemích globálního Jihu má stále horší pověst, je zpochybňována politickými elitami a prekarizace zde souvisí i s obtěžováním novinářů a se sexistickými postoji vůči novinářkám. Na rozdíl od západních novinářů jsou nigerijští novináři pod stále většími tlaky ze strany politiků a veřejnosti a západní model mediální profesionality je podle studie (ibid.) téměř nemožný.

Velmi detailně ke studiu novinářské prekarizace přistupuje práce německých autorů (Rick, Hanitzsch, 2023), kteří ve svém teoretickém modelu rozlišují mezi subjektivní a

objektivní prekaritou a přichází s výčtem faktorů, které mají vliv na pracovní prostředí novinářů a lze je tak považovat za určité spouštěcí mechanismy, které vedou k nejistým pracovním podmínkám v žurnalistice. Ty rozděluje do pěti kategorií na: sociokulturní, politické, ekonomické, technologické a organizační. V případě sociokulturních faktorů zohledňuje genderový aspekt, protože, jak ukáže podkapitola 4.3 Sociální nerovnosti a gender, existují velké rozdíly v příjmech mezi muži a ženami pracujícími v mediálním průmyslu, a to na různých úrovních pracovních zkušeností. Politické faktory zahrnují všechny formy stávající vládní politiky, které ovlivňují žurnalistiku – regulace médií a trhu práce, kontrola mediálních monopolů, vliv odborů nebo legislativní podmínky v jednotlivých zemích. Ekonomické faktory se řadí mezi nejvýznamnější příčiny prekarizace novinářské práce. Většina zahraničních studií operuje s tímto faktorem a prekarizace spojuje s klesajícími příjmy novinářů a jejich schopností užít se v oboru. Digitalizace a vliv sociálních médií, tedy technologické faktory, významně ovlivňují každodenní pracovní zkušenosti novinářů. Nová média významně proměnila žurnalistiku, na redaktory je vyvíjen tlak se učit novým dovednostem, např. vytváření multimediálního obsahu a schopnosti participovat na mediálních obsazích a sledovat nové trendy ve svém volném čase. Nové digitální dovednosti se staly klíčovými pro to, aby byli novináři konkurenceschopní, a to nejen k ostatním novinářům a médiím, ale také k umělé inteligenci generovanému obsahu. Zároveň jsou mediální profesionálové stále konfrontováni s nejrůznějšími organizačními faktory, které se týkají manažerských taktik v rámci redakcí nebo mediálních organizací, ať se jedná o snižování nákladů, slučování redakcí nebo nárůstu outsourcingu (Rick, Hanitzsch, 2023). S faktory ovlivňujícími prekarizaci souvisí i rozdělení prekarity na objektivní a subjektivní. Objektivní prekarita je ve studii odůvodněna nedostatečným právním, sociálním a ekonomickým zabezpečením – absence benefitů, penzijního připojištění, nízké mzdy a atypické smlouvy. Subjektivní prekarita více souvisí s životní fází novinářů. Vyšší věk a pracovní zkušenosti mladých novinářů je faktorem, který má velký vliv na potenciální prekarizovanou situaci mediálních pracovníků. Model autorů (Rick, Hanitzsch, 2023) ukazuje, že „objektivně prekarizovaní“ novináři nejsou automaticky „subjektivně prekarizovanými“ novináři. Prekarita je tak výsledkem objektivních faktorů a subjektivního pocitu nejistoty – důležité je brát v potaz jak objektivní faktory, tak subjektivní zkušenosti s prekaritou (Rick, Hanitzsch, 2023).

Výše zmíněné odborné výzkumy jsou inspirovány kritickou literaturou v oblasti společenských věd a mediálních studií a ukazují negativní i pozitivní trendy, které ovlivňují současný trh práce v mediálním průmyslu. Ten je zásadně ovlivněn digitalizací a změnou manažerské logiky, která může posílit prekarizovanou pozici současných mediálních pracovníků – to se týká zejména novinářů na volné noze. Zkušenosti s prekaritou se ale liší, někteří novináři, pokud se rozhodnout investovat čas a prostředky do sebepropagace a technických dovedností nebo žurnalistiku kombinují s prací v jiném oboru, mohou být ve výrazně jiné situaci než ti, kteří profesi věnují plnohodnotně. Studie také ukazují, že prekarizace je strukturální problém. Kromě subjektivních podmínek, kterým se věnují studie v nadcházející kapitole, existuje mnoho objektivních faktorů, které mají vliv na žurnalistickou práci ve vztahu k prekarizaci a profesní autonomii. Budoucí studie by měly brát v potaz jak subjektivní zkušenosti současných novinářů, tak sociální, politické a ekonomické síly, které utváří realitu mediálního průmyslu.

Tabulka č. 3: Odborné studie v kategorii „Teoretické modely prekarizace“.
Zdroj: vlastní výzkum.

Autoři	Typ výzkumu	Metoda výzkumu	Metoda analýzy	Výzkumný cíl
Mathisen (2017)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit a kategorizovat vztah mezi profesní autonomií a prekaritou
Deuze, Witschge (2017)	Kvalitativní	Zakotvená teorie	Tematická analýza	Konceptualizovat studium novinářské práce
Matthewse, Onyeamobi (2020)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit a kategorizovat model profesních zkušeností
Rick, Hanitzsch (2023)	Kvalitativní	SLR	Tematická analýza	Konceptualizovat studium prekarizace novinářů

3.2 Profesní zkušenosti a subjektivní prekarita

Největší část výzkumů na téma prekarizace práce se věnuje zkoumání profesních zkušeností a subjektivní prekarity, tedy toho, jak novináři prožívají každodenní pracovní i životní zkušenosti v prekarizované pozici na individuální úrovni. Průkopnicí tohoto výzkumu je Mirjam Gollmitzer (2014), která jako jedna z prvních začala systematicky zkoumat, jak se prekarizovaní novináři a zejména novináři pracující na atypické smlouvy potýkají s nejistými poměry a jak tato situace ovlivňuje jejich volný čas a také osobní život. Gollmitzer svou práci otevřela relativně nové pole výzkumu, na které postupně začaly navazovat další zahraniční studie, které uváděly data v nových lokálních kontextech, a to i na úrovni mezinárodní studie (Örnebring, 2018).

Z 11 analyzovaných studií, které byly zařazeny do této kategorie, se velká část věnovala po vzoru Gollmitzer (2014) výzkumu subjektivně prožívané prekarity a přicházela na velmi podobné výsledky (Morini et al. 2014; Patrick, Elks, 2015; Marín-Sanchiz, 2021; Örnebring, 2018). Ty se dají shrnout tak, že téměř všichni novináři a pracovníci v médiích napříč zeměmi v EU prekarizaci alespoň na nějaké úrovni prožívají. Subjektivní prekarizace se u pracovníků projevuje zejména ztrátou profesní identity a autonomie, existenčními nejistotami kvůli nízkým mzdám a vyšším nárokům na výkon, za který ale nedostávají dostatečné ohodnocení. Podle novinářů prekarizace úzce souvisí s pracovními podmínkami a neustálým pocitem ohrožení, ať už se jedná o možnost ztráty zaměstnání, ztráty motivace nebo obav z budoucnosti oboru (Gollmitzer, 2014; Morini et al., 2014). Jiné výzkumy uvádí přímou souvislost mezi nástupem onlinu a silící prekarizací, novináři se shodují, že svůj nejistý stav začali plně vnímat ve chvíli, kdy se žurnalistika přesunula do digitálního prostředí a oni byli tak nuceni se kvalifikovat i na jiné než redakční dovednosti, žurnalistika jako obor začala stagnovat a prekarizace v tomto ohledu pro ně znamená ztrátu tradiční žurnalistické identity (Patrick, Elks, 2015), což vede ke ztrátě spokojenosti v zaměstnání a demotivaci, protože novináři nejsou schopni prekarizaci

zvládat (Marín-Sanchiz, 2021). Tento „nový standard“ potvrzuje i mezinárodní studie (Örnebring, 2018), která ukazuje, že začínající novináři vstupují do profese s tím, že počítají s nejistotami ve své kariéře, přehodnocují tak tradiční pojetí žurnalistického zaměstnání, precaritu vnímají jako rys žurnalistické práce, zároveň ji ale chápou jako individuální záležitost, než systémový problém, což se ukazuje jako klíčový ukazatel i u předchozích studií (Gollmitzer, 2014; Morini et al., 2014; Patrick, Elks, 2015; Marín-Sanchiz, 2021).

Předchozí jmenované studie byly zaměřeny na kvalitativní výzkum s relativně malým výběrovým vzorkem. Existuje ale několik kvantitativních studií (Cohen et al., 2019; Rick, Hanitzsch, 2023), které na velkých datech potvrzují, že současná žurnalistika je prekérním zaměstnáním a že se novináři subjektivně vnímají jako precarizovaní. Stále převládá názor, že jejich nejistý stav je individuální záležitostí, to znamená, že novináři svoje zkušenosti se ztrátou práce nebo snížením úvazku či nárůstem pracovního výkonu méně spojují s velkými technologickými, ekonomickými a systémovými změnami a více to vnímají jako individuální selhání a svou neschopnost se přizpůsobit v novém pracovním prostředí. To vede k negativnímu trendu, že mnoho novinářů po koloběhu individuálních selhání obor opouští (Cohen et al., 2019) nebo si úvazek zkracují a naplňují si finanční jistoty a potřeby seberealizace v jiném zaměstnání (Rick, Hanitzsch, 2023).

Zajímavé je také sledování dopadu precarizovaných novinářů na jejich vlastní práci. Přínosnou studií je v tomto ohledu americký výzkum (Hayes, Silke, 2019), který skrze metodu kritické diskurzivní analýzy mapoval, jak pracovní podmínky novinářů ovlivňují zpravodajský diskurz. Autoři zjistili, že novináři vnímají obor jako boj o přežití, a to má i dopad na kvalitu a formu jejich mediálních výstupů. Tím, že jim chybí zdroje a čas, volí pokrývání takových zpráv a příběhů, které se dají zpracovat rychle a ze kterých si slibují vyšší odměny – to zejména platí u novinářů na volné noze. To vede k oslabení jejich profesní identity. Subjektivně prožívanou precarizací na úrovni organizaci v praxi sledovala studie (Badran, Smets, 2021), která se zaměřila na syrské exilové novináře působící v Turecku. De facto sledovala precarizovaný newsroom, kde byla nejistota prožívána jak subjektivně, tak ve vztazích mezi zaměstnanci i na úrovni instituce. Studie ukázala, že v nejisté redakci je profesní identita novinářů proměnlivá, zároveň ukazuje oproti ostatním studiím paradoxní případ, kdy v extrémních situaci, jako je působení v exilu, je precarita vykoupena za cenu profesní a tvůrčí autonomie, která by v původní zemi nebyla možná. Autoři tím vyvrací velmi diskutovanou přímou souvislost mezi precarizací a ztrátou profesní autonomie, precaritu je subjektivně chápat i jako aspekt, který je do určité míry možné akceptovat.

Profesní identitou ve vztahu k precarizaci se zabývaly také slovinské studie (Čehovin Zajc, Kovačič, 2021; Lukan, Čehovin Zajc, 2022), které se zaměřují na to, jak precarizovaná pozice novinářů ovlivňuje hranice práce mezi pracovním a osobním životem. Studie (Lukan, Čehovin Zajc, 2022) ukazuje, že novinářům se dlouhodobě nedaří oddělit práci od osobní života, zasahuje jim výrazně do volného času, precarizace je v tomto ohledu tlak na neustálou dostupnost a schopnost okamžitě reagovat na události. Toto pracovní nasazení však v důsledku vede k tomu, že více než polovina sledovaných novinářů opustila novinářskou profesi a začala pracovat v oblasti PR a firemní komunikace, kde se jim lépe dařilo stanovit si hranice mezi pracovním a osobním životem. Precarizovaní novináři totiž raději berou nové zakázky, než by je odmítali, i když to výrazně zasahuje do jejich volného času, což má negativní vliv na jejich zdraví a osobní vztahy (Čehovin Zajc, Kovačič, 2021). Mimo netradiční pracovní dobu, nerovnováhu mezi pracovním a osobním životem a většího výkonu je to také pocit nedostatečné validace ze strany zaměstnavatele nebo zprostředkovatele zakázky, který novináře drží v precarizované pozici a který ve výsledku vede k přesunu do jiného oboru.

Studie věnované profesní identitě a subjektivní precarizaci ukazují, že současní novináři i přes různé ekonomické, společenské a technologické faktory vnímají svou precarizaci jako individuální problém, kterému mají být schopni čelit než problém systémový. Stále častěji

chápu prekarizaci jako nový standard, novou součást žurnalistického oboru a profesní identity, které se musí umět přizpůsobit. Představa o tradiční profesní novinářské identitě se rozplývá, pracovní autonomii, hlavní opěrný bod novinářské práce, nahrazuje aspekt prekarizace. Tím, jakým způsobem se pracovní podmínky novinářů zhoršují, bude mnohem více pro ně samotné důležité vůbec prosadit se a přežít v konkurenčním dynamické prostředí a tradiční novinářské hodnoty, jako je svoboda a nezávislost budou v jejich vnímání až na druhém místě. Žurnalistickou práci tak nové charakterizuje schopnost se potýkat s existující prekarizací, která je citelná na všech úrovních. Kdo se s nejistotou uměl vypořádat, uspěl, ostatní obor opouštějí a hledají místa, kde se jim daří více respektovat hranice práce mezi osobním a pracovním životem. Zdá se, že pouze v extrémních případech se dá nejistota vykoupit za cenu profesní autonomie.

Tabulka č. 4: Odborné studie v kategorii „Profesní zkušenosti a subjektivní prekarita“.

Zdroj: vlastní výzkum

Autoři	Typ výzkumu	Metoda výzkumu	Metoda analýzy	Výzkumný cíl
Gollmitzer (2014)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit, jak novináři pociťují prekarizaci
Morini et al. (2014)	Kvalitativní	Skupinové rozhovory	Narativní analýza	Analyzovat, jak novináři čelí prekarizaci
Patrick, Elks (2015)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Analyzovat, jak novináři subjektivně hodnotí svou nejistou pozici
Örnebring (2018)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Srovnat, jak novináři pociťují prekarizaci napříč zeměmi Evropy
Hayes, Silke (2019)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Kritická diskurzivní analýza	Zjistit, jak pracovní podmínky novinářů ovlivňují zpravodajský diskurz
Cohen et al. (2019)	Kvalitativní	Dotazníkové šetření	Tematická analýza	Analyzovat, jak propuštění novináři vnímají prekarizaci
Badran, Smets (2021)	Kvalitativní	Zúčastněné pozorování	-	Popsat, jak funguje prekarizovaná redakce?

Autoři	Typ výzkumu	Metoda výzkumu	Metoda analýzy	Výzkumný cíl
Marín-Sanchiz (2021)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit, jaké jsou rysy novinářů na volné noze
Čehovin Zajc, Kovačič (2021)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza	Zjistit, jak balancují prekarizovaní novináři mezi svým pracovním a volným časem
Lukan, Čehovin Zajc (2022)	Kvalitativní	Hlubkové rozhovory	Tematická analýza	Zjistit, jaké jsou hranice práce prekarizovaných novinářů
Rick, Hanitzsch (2023)	Kvalitativní	Dotazníkové šetření	Obsahová analýza	Popsat, jaké jsou dopady pandemie covid-19 na novinářskou práci

3.3 Sociální nerovnosti a gender

Jak ukazuje zavedený sociologický výzkum, sociální nerovnosti a genderové rozdíly jsou patrné v celé řadě pracovních odvětví po celém světě, ať už jde o rozdíly v platech mezi muži a ženami, diskriminace migrantů na pracovním trhu, znevýhodnění v případě smluv nebo o celkovou organizaci práce. Výjimkou není ani mediální průmysl, ve kterém jsou ženy stále v nerovné pozici vůči mužům, což v konečném důsledku vede k tomu, že mají mnohem větší šanci dostat do prekarizované pracovní situace. Právě genderové realitě a sociálním nerovnostem v žurnalistice se věnuje několik následujících studií, které se na zkušenosti novinářek zaměřují.

Jednou z nich je studie (Guo, Fang, 2022), ve které autoři vedly hlubkové rozhovory s čínskými novinářkami. V těch se zaměřují na jejich každodenní profesní zkušenosti a zjišťují, jakým překážkám čelí. Data ukazují, že ženy, které ve větší poměru, než muži studují a následně vykonávají žurnalistickou práci, se dostávají již na začátku své kariéry do prekarizované pozice a obor častěji opouštějí kvůli genderovým stereotypům a nižším platům, než mají jejich mužští kolegové.

O vztahu mezi genderem a prekarizací pojednává také australská studie (Middleweek, 2022), která se zaměřuje na profesní realitu novinářek na volné noze, které se živí psaním a reportážemi o sexuálních tématech. Podobně jako čínské novinářky mají nižší honoráře než muži-novináři, ale zažívají také vyšší míru stresu a jsou kvůli svému genderu vystaveni pracovním rizikům, jako jsou urážky a nenávistné projevy vůči své osobě na internetu, pronásledování, zastrašování, a dokonce i fyzické násilí a vyhrožování smrtí.

Sociálním nerovnostem v žurnalistice se věnuje i německá studie (Gollmitzer 2024), která se zaměřuje na to, jak prekarizace postihuje přistěhovalce vykonávající žurnalistickou práci, zejména ty, kteří jsou na volné noze. Ti mají na rozdíl od ne-migrantských novinářů ztížené pracovní podmínky a mnohem hůře se vypořádávají s výpadkem příjmů. Studie ukazuje,

že klíčovou strategií, jak se vypořádávat s prekarizací, je pracovní příležitost mimo žurnalistiku, spíše než odchod z oboru nebo přechod na standardní pracovní poměr. V tom mají mnohem větší výhodu starší novináři a novináři nepřistěhovaleckého původu, kteří se na rozdíl od migrantských kolegů mohou živit ghostwritingem nebo kombinovat novinářský úvazek s prací v PR.

Detailněji rozebírá genderovou problematiku ve vztahu k ekonomické prekaritě další současná německá studie (Rick, 2024), která se kvantitativní metodou snaží zjistit, které skupiny novinářů zakoušejí prekarizovanou profesní realitu. Podle dat jsou nejzranitelnější skupinou novináři na volné noze, mladí novináři s méně pracovními zkušenosti a novináři pracující na atypické smlouvě s tím, že více jsou prekaritě vystaveny ženy, u kterých je patrná mzdová nerovnost vůči mužským novinářům. Ty jsou podle různých ukazatelů (výše platu, typ smlouvy atd.) ekonomicky prekarizované a mají mnohem větší pravděpodobnost se dostat do akutně překerní situace. Nejistý status pracovníků a pracovníc v médiích pak úzce souvisí s typem média, pro který pracují, ale také s formou pracovního poměru, věkem a genderem.

Z recenzovaných odborných studií v této kapitole lze vyčíst, že existují výrazné genderové rozdíly v samotné povaze mediální práce, ale také ve vnímání a zažívání prekarizace, která ovlivňuje každodenní profesní zkušenosti ženských mediálních pracovníc. Jejich realita a pracovní status jsou odlišné od mužských kolegů jak v případě objektivních faktorů, tak i kvůli velmi problematickým zkušenostem, které se týkají výhradně novinářek, jako je sexuální obtěžování, vyhrožování na internetu nebo fyzické násilí. Specifická je také zkušenost migrantských novinářek, kterých se dotýká zejména ekonomická nejistota. Tyto faktory mohou výrazně ovlivňovat vnímání profese ze strany ženských, ale také budoucí perspektivy začínajících novinářek. Analyzované studie ukazují, že genderová problematika je nedílnou součástí studia prekarizace v mediálním průmyslu.

Tabulka č. 5: Odborné studie v kategorii „Sociální nerovnosti a gender“.

Zdroj: vlastní výzkum.

Autoři	Typ výzkumu	Metoda výzkumu	Metoda analýzy	Výzkumný cíl
Guo, Fang (2022)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit profesní zkušenosti novinářek v Číně
Middleweek (2022)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Mapovat zkušenosti freelancer-novinářek
Gollmitzer (2024)	Kvalitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit, jakým výzvám čelí současní freelanceři
Rick (2024)	Kvalitativní	Dotazníkové šetření	Tematická analýza	Zjistit, kdo jsou současní prekarizovaní novináři

3.4 Rezistence a odbory

Mnoho studií analyzovaných výše konceptualizuje profesní zkušenosti novinářů, věnuje se jejich subjektivním prekarizovaným zkušenostem nebo se konkrétně zaměřuje na existující sociální a genderové nerovnosti a jakým způsobem se projevují v každodenní práci současných novinářů a novinářek. Velká část tohoto výzkumu vychází z Deuzeho (2007) modelu mediální práce a upozorňuje, že se novináři nacházejí v hyper-individualizovaném pracovním prostředí, ve kterém jsou nuceni přijmout, a to obzvláště v případě freelancerů, soutěživost a ztrátu profesní autonomie. Existují ale také studie, které ukazují, jak se novináři pokoušejí vzdorovat těmto pracovním podmínkám.

Jednou ze studií, která se zaměřuje na vztah mezi stážisty a jejich zapojením do odborů a takzvaných rezistentních aktivit, je kanadská studie (Salamon, 2015). Ta se na základě dotazníkového šetření, do kterého se zapojili stážisti z 19 tištěných kanadských médií, zjistila, že existuje souvislost mezi odbory mediálních organizací a pracovními podmínkami, které novinářské stáže charakterizují. Zatímco některé odbory se mohou podílet na udržování neplacených stáží, jiné skrze kolektivní smlouvy bojují za vyšší platy pro začínající novináře a stážisty. Studie ukazuje, že zapojování novinářských odborů ve vyjednávání o pracovních podmínkách stážistů v mnoha případech zlepšilo platové podmínky a kvalitu stáží (Salamon, 2015).

Další studií, která přispívá k literatuře o rezistenci v mediálním průmyslu, je švédský kvalitativní výzkum (Nörback, 2021), v němž se autor zaměřuje na to, jak novináři na volné noze vzdorují neoliberálním pracovním podmínkám a jaké strategie vzdoru volí. Studie ukazuje, že novináři-freelanceři upřednostňují spolupráci před soutěží a vnímají se vzájemně více jako kolegové než konkurenti, i když logika vysoce konkurenčního prostředí je nutí k opaku. Novináři se díky tomuto přístupu podporují ke kolektivním akcím, jako je zakládání či vstupování do odborů nebo snižují objem práce či zcela odmítají špatně placené zakázky, aby mohli trávit více času s rodinou a přáteli, čímž upřednostňují mezilidské vztahy nad prací (Nörback, 2021).

Studie ukazují, že novináři reagují na nejisté podmínky tím, že volí takové strategie, které jim mohou pomoci prekarizovanou situaci lépe snášet. Častým krokem je aktivita v odborové organizaci, která může novinářům pomoci kolektivních smluv zajistit lepší pracovní podmínky. Novináři, především freelanceři, jak vyplývá z výzkumů, volí i strategie na individuální úrovni, např. tím, že přijímají lépe placené zakázky nebo postupně snižují jejich objem, a v některých případech i kvalitu svých výstupů. Podle některých akademiků (Nörback, 2021) těmito strategiemi odmítají koncept individuální odpovědnost a podvracejí tak koncept neoliberální podnikatelské subjektivity, ve které jsou pracovníci nuceni pracovat nad rámec jejich kapacit, aby „uspěli“ v silně konkurenčním žurnalistickém poli.

Tabulka č. 6: Odborné studie v kategorii „Rezistence a odbory“.

Zdroj: vlastní výzkum.

Autoři	Typ výzkumu	Metoda výzkumu	Metoda analýzy	Výzkumný cíl
Salamon (2015)	Kvantitativní	Dotazníkové šetření	Tematická analýza	Zjistit, jak se novináři na stáži zapojují do odborů
Nörback (2021)	Kvantitativní	Polostrukturované rozhovory	Tematická analýza	Zjistit, jak novináři vzdorují prekarizaci

4 Závěr

Cílem této práce bylo integrovat různé teoretické přístupy, subjektivní zkušenosti novinářů a objektivní faktory, které charakterizují současnou práci v mediálním průmyslu. Tento komplexní přehled literatury ukazuje, že mediální práce dosud čelila a stále čelí jak příležitostem, které mohou obor žurnalistiky posouvat dál, tak hrozbám, které ohrožují její autonomii a podporují prekérní stav novinářů a novinářek. Studie ukazuje, že i přes dynamický technologický rozvoj, které vedl k deprofesionalizaci žurnalistiky, jsou to také konkrétní sociální, politická a manažerská rozhodnutí a jejich implementace v praxi, která mohou negativně ovlivnit práci v médiích a posílit její prekarizaci. Článek potvrzuje, že je práce v médiích atypická, po vzoru fluidního modelu (Deuze et al., 2007), její hranice se mění, v důsledku společenských a technologických změn, novináři se musí těmto změnám přizpůsobovat, přisvojovat si nové dovednosti a především musí nahlížet na ekonomické a algoritmické tlaky, aby byla jejich práce schopná monetizace (Mathisen, 2017; Deuze, 2020.). Studie dále ukazuje, že práci v médiích ovlivňuje míra motivace, kreativity a autonomie, kterou pracovník pociťuje, nicméně je důležité zdůraznit, že jsou tyto aspirace jsou vzhledem k dynamice žurnalistického pole v průběhu času rekonstruovány. To znamená, že různí aktéři utvářejí různou povahu práce v médiích. Za druhé přehled literatury ukazuje, že v mediálním průmyslu dochází k nerovnoměrné distribuci moci, manažerské taktiky ne vždy směřují k tomu, aby benefitovaly pracovníků, stejně tak nové technologie ne vždy posilují schopnosti a autonomii novinářů a novinářek. Důležité je neopomenout parametr genderu, který stále hraje důležitou roli v oblasti sociální nerovností v mediálním průmyslu. Řešení těchto problémů se navíc ukazuje, že stále není v dohlednu. V neposlední řadě je z přehledu literatury jasné, že mediální práce se potýká s problémem její samotné definice, roztírání hranic a rozšiřování dovedností vede k tomu, že je vnímána jako neustálý proces redefinice profesní identity (Malmelin, Vili, 2017). Mediální práce nesouvisí jen s otázkami prekarizace a ztráty autonomie, pojí se s ní i otázky, které se týkají současného technologického pokroku a politických opatření, které mají vliv na demokratizaci společnosti. Proto je důležité v případě mediální práce brát v úvahu jak subjektivní, tak objektivní faktory, které ovlivňují fungování mediálních organizací i samotné zkušenosti pracovníků, kteří v nich pracují.

5 Limity výzkumu

Tento výzkum se potýká s určitými omezeními. Jedním z nich je kritérium pro výběr vzorku. Přestože byla kritéria výběru vzorku detailně vysvětlena v metodologické části, zařazení dalších kritérií a klíčových slov by mohlo výzkum rozšířit o nové studie. Druhým je komplexita studie. V přehledu literatury převažují studie z globálního Severu, budoucí výzkum by tak mohl zvážit zaměření na výzkum ze zemí globálního jihu, aby bylo možné představit komplexní charakteristiky práce v médiích. Práce se zaměřila zejména na společné rysy mediální práce, tudíž posledním omezením je nedostatečné vysvětlení určitých charakteristik jednotlivých profesí v mediálním průmyslu.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval školiteli doc. Martinovi Soukupovi a doktorovi Vlastimilovi Nečasovi z Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK za jejich čas, který mi věnovali během konzultací tohoto výzkumu.

Zdroje

BADRAN, Y. - SMETS, K. (2021). Anatomy of a precarious newsroom: precarity and agency in Syrian exiled journalism in Turkey. *Media, Culture & Society*, 43(8), 1377-1394. <https://doi.org/10.1177/016344372110115556>.

BRINKMANN, U. - DÖRRE, K. - RÖBENACK, S. - KRAEMER, K. - SPEIDER, F. (2006). *Prekäre Arbeit. Ursachen, Ausmass, soziale Folgen und subjektive Verarbeitungsformen unsicherer Beschäftigungsverhältnisse*. Bonn: Friedrich-Ebert-Stiftung.

COHEN, N. (2016). *Writers' Rights: Freelance Journalism in a Digital Age*. Montreal: McGill-Queens University Press.

COHEN, N. S. - HUNTER, A. - O'DONNELL, P. (2019). Bearing the Burden of Corporate Restructuring: Job Loss and Precarious Employment in Canadian Journalism, *Journalism Practice*, 13:7, 817-833, DOI: 10.1080/17512786.2019.1571937.

ČEHOVIN ZAJC, J. - POLER, M. (2021). Problems of Precarious Journalists in Slovenian National News Media. 31. 151-164. 10.19233/ASHS.2021.10.

DAWSON, N. - MOLITORISZ, S. - RIZOIU, M.-A. - FRAY, P. (2021). Layoffs, Inequity and COVID-19: A Longitudinal Study of the Journalism Jobs Crisis in Australia from 2012 to 2020. *Journalism* 24(3): 531–559.

DEUZE, M. (2007). *Media Work*. Cambridge: Polity Press.

DEUZE, M. (2014). Work in the Media. *Media Industries Journal* 1: 1–4.

DEUZE, M. - KOTISOVA, J. - NEWLANDS, G. - HOF, E. (2020). Toward a Theory of Atypical Media Work and Social Hope. *Artha Journal of Social Sciences*, 19(1-20). <https://doi.org/10.12724/ajss.54.1>.

DEUZE, M. - WITSCHGE, T. (2018). Beyond journalism: Theorizing the transformation of journalism. *Journalism*, 19(2), 165-181. <https://doi.org/10.1177/1464884916688550>.

EKDALE, B. - TULLY, M. - HARMSSEN, S. - SINGER, J. B. (2015). Newswork within a culture of job insecurity: Producing news amidst organizational and industry uncertainty. *Journalism Practice*, 9(3), 383-398.

GOLLMITZER, M. (2014). Precariously Employed Watchdogs?, *Journalism Practice*, 8:6, 826-841, DOI: 10.1080/17512786.2014.882061.

GOLLMITZER, M. (2024). Care(lessness) in precarious journalism, before and during the pandemic: Freelancers' work-life experiences and coping strategies. *Global Media and China*, 0(0). <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/20594364241230434>. Grada Publishing.

GUO, J., - Fang, K. (2023). Where are the missing girls? Gender inequality, job precarity, and journalism students' career choices in China. *Journalism*, 24(10), 2099-2117. <https://doi.org/10.1177/14648849221108768>.

HAIM, M. - KARLSSON, M. - FERRER-CONILL, R. - KAMMER, A. - ELGESEM, D. - HAYES, K. - SILKE, H. (2019). Narrowing the discourse? Growing precarity in freelance journalism and its effect on the construction of news discourse. *Critical Discourse Studies*, 16(3). <https://doi.org/10.1080/17405904.2019.1570290>.

HESMONDHALGH, D. - Baker, S. (2013). *Creative Labour: Media Work in Three Cultural Industries*. New York: Routledge.

HINTERSEER, T. (2013). Part-Time Work: Atypical? Precarious? Normal?. *European Journal of FuturesResearch* 1 (18): 1–18. <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/1350508419889750>.

KELLER, B. - H. SEIFERT. (2013). Atypical Employment in Germany. Forms, Development, Patterns. *Transfer* 19 (4): 457–474.

KRAEMER, K. (2008). Prekarität – was ist das?. Zeitschrift für Arbeitsforschung. Arbeitsgestaltung und Arbeitspolitik 17 (2): 77–90. LOWE, G. F. (2016). Introduction: What's So Special About Media Management? In *Managing Media Firms and Industries*. Cham: Springer, pp. 1–20.

LUKAN, T. - ČEHOVIN ZAJC, J. (2023). “If you don't agree to be available 24/7, then you have nothing to do in journalism”: the boundary work tactics of precarious journalists, *Community, Work & Family*, 26:4, 411-427, DOI: 10.1080/13668803.2022.2050356

MALMELIN, N. - Villi, M. (2017). Media Work in Change: Understanding the Role of Media Professionals in Times of Digital Transformation and Convergence. *Sociology Compass* 11: 1–9.

MARÍN-SANCHIZ, C. - CARVAJAL, M. - GONZÁLEZ-ESTEBAN, J. (2023). Survival Strategies in Freelance Journalism: An Empowering Toolkit to Improve Professionals' Working Conditions, *Journalism Practice*, 17:3, 450-473, DOI: 10.1080/17512786.2021.1929414

MATHISEN, B. R. (2017). Entrepreneurs and Idealists, *Journalism Practice*, 11:7, 909-924, DOI: 10.1080/17512786.2016.1199284.

MATTHEWS J. - ONYEMAOBI, K. (2020). Precarious professionalism: Journalism and the fragility of professional practice in the Global South. *Journalism Studies* 21(13): 1836–1851.

MIDDLEWEEK, B. (2022). What is sex journalism or, rather, how does it become? Interviews with news workers on the risk and precarity of a gendered news niche. *Journalism*, 23(5), 1114-1131. <https://doi.org/10.1177/1464884920952267>.

MIŠOVIČ, J. (2019). Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor. Praha: Slon.

MORINI, C. - CARLS, K. - ARMANO, E. (2014). Precarious Passion or Passionate Precariousness? Narratives from co-research in Journalism and Editing, *Recherches sociologiques et anthropologiques*, 45(2), 61-83.

NORBÄCK, M. (2021). Glimpses of resistance: Entrepreneurial subjectivity and freelance journalist work. *Organization*, 28(3), 426-448.

OMIDI, A. - DAL ZOTTO, C.- PICARD, R.G. (2022). The Nature of Work in the Media Industries: A Literature Review and Future Directions. *Journal. Media*, 3, 157-181. <https://doi.org/10.3390/journalmedia3010013>.

ÖRNEBRING, H. (2018). Journalists thinking about precarity: Making sense of the “new normal”. *#ISOJ Journal*, 8(1), 109-127. PATRICK, H., - ELKS, K. (2015). From Battery Hens to Chicken Feed: The Perceived Precarity and Identity of Australian Journalists. *Asia Pacific Journal of Arts and Cultural Management*, 48(12), 48-66.

PAUL, J. - LIM, W. M. - O'CASS, A. - WEI HAO, A. - BRESCIANI, S. (2021). Scientific Procedures and Rationales for Systematic Literature Reviews (SPAR-4-SLR). *International Journal of Consumer Studies* 45: O1–O16. RICK, J. (2024). Acutely Precarious? Detecting Objective Precarity in Journalism, *Digital Journalism*, DOI: 10.1080/21670811.2023.2294995.

RICK, J. - HANITZSCH, T. (2024) Journalists' Perceptions of Precarity: Toward a Theoretical Model, *Journalism Studies*, 25:2, 199-217, DOI: 10.1080/1461670X.2023.2293827.

SALAMON, E. (2015). (De)Valuing Intern Labour: Journalism Internship Pay Rates and Collective Representation in Canada. *TripleC: Communication, Capitalism & Critique*, 13:2, 438-458. DOI <https://doi.org/10.31269/triplec.v13i2.573>.

SEDLÁKOVÁ, R. (2014) Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky. Prague: SJØVAAG, H. (2021). You Should Read this Study! It Investigates Scandinavian Social Media Logics. *Digital Journalism*, 9(4).

STANDING, G. (2018). Prekariát. Praha: Rubato. TRANFIELD, D. - DENYER, D. - SMART, P. (2003). Towards a Methodology for Developing Evidence-Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management* 14: 207–22.

VAN DIJCK, J. - POELL, T. (2013). Understanding Social Media Logic. *Media and Communication*, 1(1).

VOLEK, J. - URBÁNIKOVÁ, M. (2017). Čeští novináři v komparativní perspektivě: hybridní, virtuální a mizející žurnalisté v post-transformační fázi. *Společnost*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2699-6.

WALTER, E.- WARREN, C. - DOBBIE, M. (2006). Changing Nature of Work: A Global Survey and Case Study of Atypical Work in the Media Industry. Research Report of the International Federation of Journalists.

Kontakt

Mgr. Martin Honc
Institut komunikačních studií a žurnalistiky (IKSŽ)
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova
Smetanovo nábřeží 6 110 01 Praha
martin.honc@gmail.com 1